

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Opglabbeek, Langveldweg 61

Programma van Maatregelen

2016I33

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2016-15/ wettelijk depot: D/2016/12654/15
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2016), Archeologienota met uitgesteld onderzoek, Opglabbeek Langveldweg 61,
programma van maatregelen HAAST-rapport 2016-15, Bree, D/2016/12654/15

© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

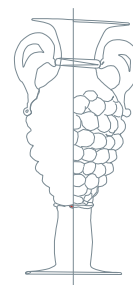
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2016/12654/15

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	4
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	7
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	9
5. Onderzoeksstrategie en -methode	10
6. Onderzoekstechnieken	11
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	12
8. Lijst met afbeeldingen	12
9. Bibliografie	12

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Initiatiefnemer: Mevrouw EVENS Marietje, **Voordesdijk 5 te 7475 NW Markelo**
(Nederland)

Projectcode: 2016I33

Erkend archeoloog: 2015/00041
Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, 3960 Bree

Oppervlakte projectgebied: 3131 m² (31 a 31 ca)

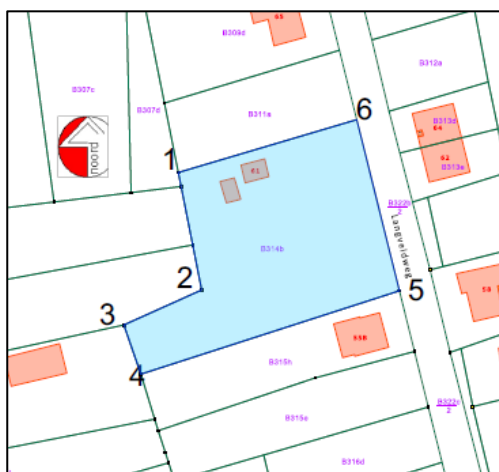
Locatiegegevens:

- Provincie: Limburg
- Gemeente: Opglabbeek
- Deelgemeente: Opglabbeek
- Adres: Langveldweg 61
- Toponiem: Langveld / Laarheide

Bounding box:

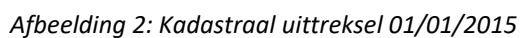
De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	234746.530	194196.140
2	234754.200	194162.312
3	234731.962	194151.718
4	234737.255	194137.215
5	234810.125	194160.749
6	234797.730	194211.014

Afbeelding1: Bounding Box

Het projectgebied ligt in de gemeente Opglabbeek, deelgemeente Opglabbeek, grenst aan de Langveldweg en ligt in een (landelijke) woonzone. Het terrein omvat volgend kadastrale perceel: Opglabbeek, afdeling 2, sectie B,314/B.

2. Aanleiding van het vooronderzoek

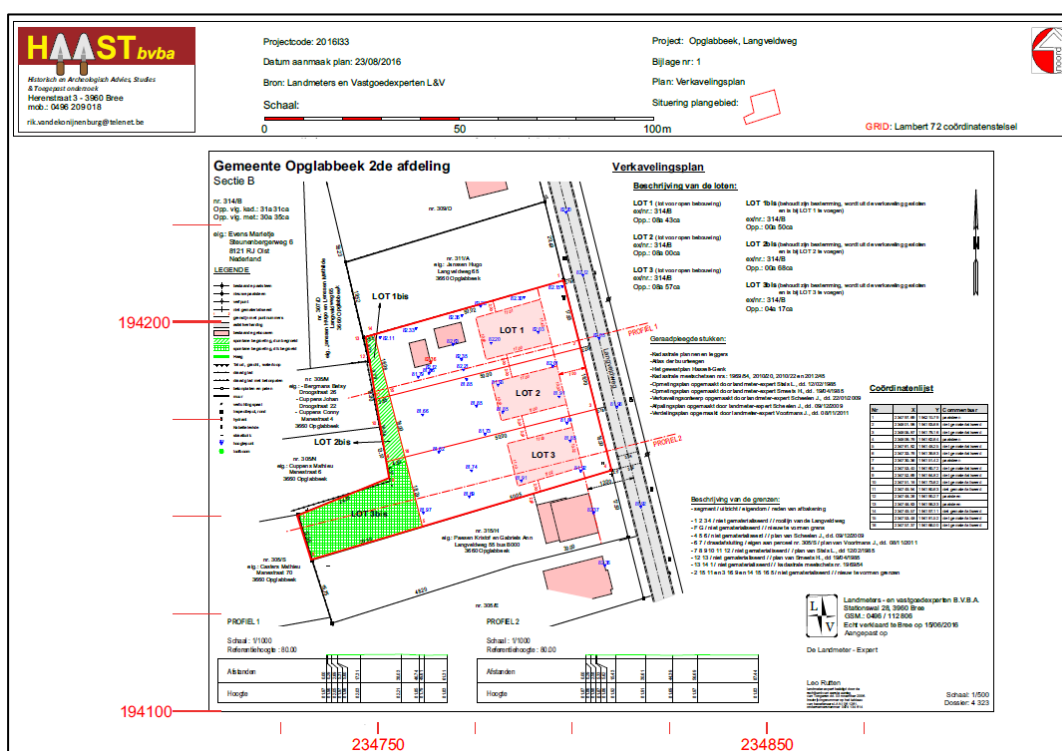
Het terrein, gekadastreerd als 31 a 31 ca – door de landmeters vastgestelde oppervlakte bedraagt 30 a 35 ca – is momenteel voor 3/4de begroeid door een verwilderd, zeer dicht gemengd bos van dennen en berken met braamstruiken, varens en andere planten. In het noordelijk deel van het perceel staat een vergunde noodwoning met een garage/bergplaats. Aan de straatzijde is een deel van het noordelijke terrein ingericht als tuin en grasperk met een met steenslag verharde inrit naar de woning.

De eigenares wenst het perceel te verkavelen in drie loten, lot 1 wordt 8 a 43 groot, lot 2, 8 are, lot 3, 8 a 57. Achter deze loten, ten westen, liggen drie “restloten” met te behouden bestemming: agrarisch gebied. Lot 1bis is 0,50 are groot, lot 2bis 68 ca en lot 3bis 4 a 17 ca. Deze gegevens zijn afgeleid van het verkavelingsplan zoals opgesteld door de landmeters. Samengeteld bedraagt de oppervlakte van het perceel 30 a 35 ca; verschil met de gekadastreerde oppervlakte is 96 ca.

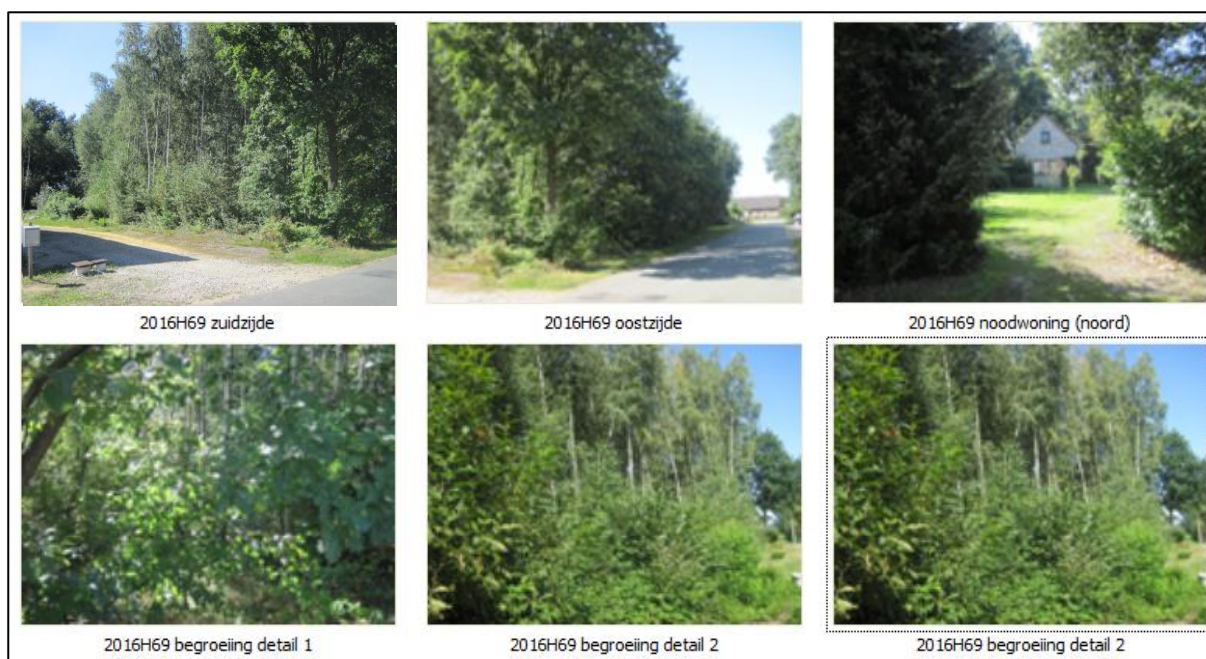
De drie te realiseren loten zijn bestemd voor open bebouwing die niet gerealiseerd zal worden door de huidige eigenaar.

De bestaande en indien juridisch mogelijk te behouden noodwoning heeft een oppervlakte van 34 m², de garage is 26 m² groot. Naar bouwdensiteit betekent dit dat momenteel bijna 2% van het terrein bebouwd is. De densiteit zal na realisatie van de woningen stijgen naar 18,78% bebouwde oppervlakte ten opzichte van de totale terreinoppervlakte.

Om dit te realiseren zullen nog enkele juridische stappen ondernomen moeten worden. Zoals eerder geschreven is 3/4de van het terrein dicht begroeid. Om dit bouwrijp te maken zal een boscompensatieformulier opgemaakt moeten worden, een kapvergunning bekomen en dient de begroeiing te worden gerooid.

Afbeelding 3: verkavelingsplan zoals aangereikt door Landmeters en Vastgoedexperten bvba. Groen ingekleurd is de uit te sluiten zone “agrarisch gebied”

Afbeelding 4: foto's van de toestand van het terrein op datum van 23/08/2016

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied.

Opglabbeek staat bekend in de archeologie voor prehistorische sites en meer bepaald mesolithische vindplaatsen (Opglabbeek Ruiterskuilen en Turfven¹), maar die bevinden zich in vogelvlucht op een 3-tal kilometer ten westen van het projectgebied. Andere prehistorische vindplaatsen, CAI-locaties 52024 en 52027 liggen op 2,5 km ten zuidwesten van het projectgebied. Dichterbij bevindt zich locatie 50275, op ca 1 km ten westen van het projectgebied, waar een concentratie aan scherven uit de metaaltijden werd aangetroffen. De locaties in de directe omgeving van het projectgebied hebben enkel (post)middeleeuwse (Nieuwe Tijd) aardewerkscherven opgeleverd tijdens veldprospecties. Vondsten uit de Nieuwe tijd of later hoeven niet onmiddellijk te wijzen op nederzettingssporen aangezien vooral postmiddeleeuws materiaal via bemesting op het land kunnen terecht gekomen is.

¹ VAN GILS, M en DE BIE, M., 2006, Uitgestrekte mesolithische site-complexen in de Kempen. Ravels Witgoor en Opglabbeek Ruiterskuilen-Turfven (boorcampagne 2002), Relicta 1, p. 11 – 28, en Vermeersch P.M., Munaut A.V. & Paulissen E. 1974: Fouilles d'un site Tardenoisien final à Opglabbeek-Ruiterskuil (Limbourg belge), Quartär 25, 85-104.

Het ontbreken van een waterloop in de directe omgeving van het projectgebied is een minpunt naar archeologische verwachting. Aanwezigheid van water in de directe omgeving van een nederzetting of een kamp is immers levensnoodzakelijk om überhaupt te kunnen overleven.

De bodemserie Scft (droge lemig zandbodem) is dan wel weer een ideale locatie voor een kamp. De bodemkundige situering van het plangebied is, met uitzondering van het voorkomen van water in de onmiddellijke omgeving, vergelijkbaar met de vindplaatsen Opglabbeek Ruiterskuilen en Opglabbeek – Turfven; matig droge (lemig) zandbodem met duidelijke humus en/of ijzer B horizont. Het ontbreken van een fase aanduiding én het ontbreken van een aanwijzing voor een plagenbodem in het projectgebied, gecombineerd met het feit dat het gebied in tegenstelling tot de vindplaatsen Ruiterskuilen en Turfven – deze vindplaatsen bevinden zich zowel op de Ferrariskaart als op de Vandermaelenkaart in uitgestrekt heide gebied - vanaf de late middeleeuwen/Nieuwe Tijd in gebruik genomen werd voor landbouw, kan betekenen dat sporen door het omspitten en/of omploegen van de bodem verstoord en/of verploegd zijn.

Uit de historische kaarten blijkt ook in de directe omgeving van het terrein geen bebouwing geweest te zijn. Het terrein en de omgeving ervan werden waarschijnlijk vanaf de late middeleeuwen/ Nieuwe Tijd ontgonnen als landbouwareaal. De eerste bebouwing gebeurt pas in de tweede helft van de 20ste eeuw, zelfs pas na 1970.

Kan de verwachting naar pre- en of protohistorische vondsten relatief hoog ingeschat worden? De gekende vindplaatsen van pre- en protohistorische artefacten bevinden zich allemaal op relatief grote afstand van het projectgebied. De intensieve veldprospecties uitgevoerd in 1984 door onder meer Guido Creemers² hebben in de directe omgeving van het projectgebied 7 vondstlocaties opgeleverd:

cai-locatie	steentijd	middeleeuwen	nieuwe tijd	aard
50273	1	6		1 afslag silex, 6 aardewerkscherven
50274	1	1		1 klingfragment silex, 1 aardewerkscherf
150707		5		5 aardewerkscherven
150708		5		5 aardewerkscherven
150709		6		6 aardewerkscherven
150710		3		3 aardewerkscherven
150714		8		8 aardewerkscherven

In totaal werden op de 7 locaties 34 aardewerkscherven ingezameld en 2 steentijdartefacten. Wat betreft het aardewerk moeten we voorzichtig zijn. Veel middeleeuws en postmiddeleeuws materiaal is via bemesting op velden terecht gekomen en geeft niet direct indicaties voor sporen van enige vorm van bebouwing. Gelet op de situering van het terrein op de Ferrariskaart aan de rand van heidegebied op ca 600 m verwijderd van de eerste bebouwing, met een gelijkaardig beeld op de Vandermaelenkaart, is het best aannemelijk dat deze scherven inderdaad via bemesting op het terrein terecht zijn gekomen. Om de bodem vruchtbaar te maken en te houden, diende de magere zandbodem – heidegrond – regelmatig bemest te worden. De nood aan bemesting blijkt ook uit de bodemkundige situering, een Scft bodem, maar het ontbreken van een plagenbodem laat vermoeden dat de grond nooit echt intensief gebruikt werd voor landbouwdoeleinden.

² B.T.K.-project 1984-1985: (Guido Creemers) Archeologische vondstenkartering: gemeenten Opglabbeek, ged. As en Meeuwen-Gruitrode.

Desalniettemin is ons inzien de verklaring voor de aanwezigheid van middeleeuws en postmiddeleeuws aardewerk via bemesting van het land het meest aannemelijk.

Tijdens de prospecties werden geen vondsten gemeld uit de metaaltijden en slechts twee steentijdartefacten. Het terrein lijkt dan wel geschikt om een kampplaats te bouwen, vondstmeldingen wijzen echter niet direct op de aanwezigheid van een site; in tegendeel.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen van landgebruik voor landbouwdoeleinden (off-site fenomenen), grafvelden of andere mogelijke antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

De geplande onderzoeksmethode: verder archeologisch onderzoek wordt best uitgevoerd door middel van proefsleuven. De proefsleuven zijn 2 m breed over de volle lengte van het terrein, noordzuid gericht, parallel aan de Langveldweg. Deze oriëntatie is ingegeven door de lichte daling van het terrein in noordzuid richting en de door de sleuven zo te oriënteren zijn ze haaks gericht op de ten noorden van het projectgebied gelegen duinengordel. Het aantal en de lengte van de proefsleuven is afhankelijk van het al dan niet afsplitsen van Lot 1 van de verkaveling. Indien dit lot afgesplitst wordt, met andere woorden, indien de eigenares beslist dit perceel niet zelf te behouden, dan hoeft er geen rekening gehouden te worden met de eigendomsstructuren en kan mogelijk het volledige projectgebied onderzocht tenzij de nieuwe eigenaar beslist de bestaande en vergunde noodwoning te behouden.

De afsplitsing van de loten 1bis, 2bis en 3bis is een bestemmingsmaatregel; deze loten mogen niet bebouwd worden en dienen hun “agrarisch karakter” te behouden, wat niet betekent dat deze “bis-loten” niet onderzocht kunnen worden.

Aangezien het terrein zeer landelijk gelegen is en er geen directe aanwijzingen voor complexe verticale stratigrafieën worden op de koppen van de proefsleuven afwisselend noord en zuid, profielkolommen aangelegd in het kader van een landschappelijke evaluatie van het terrein.

De keuze van de onderzoeksmethode is ingegeven vanuit de wetenschap dat 2 m brede proefsleuven over de volle lengte van een terrein veel betere resultaten opleveren inzake het vinden van sporen en leggen van verbanden tussen sporen dan 4 m brede geschrant gegraven proefsleuven. Dit blijkt uit wetenschappelijk onderzoek³ uitgevoerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Bovendien is het terrein beperkt in oppervlakte waardoor via smalle, lange proefsleuven veel meer gebiedsdekkend kan gewerkt worden.

³ HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

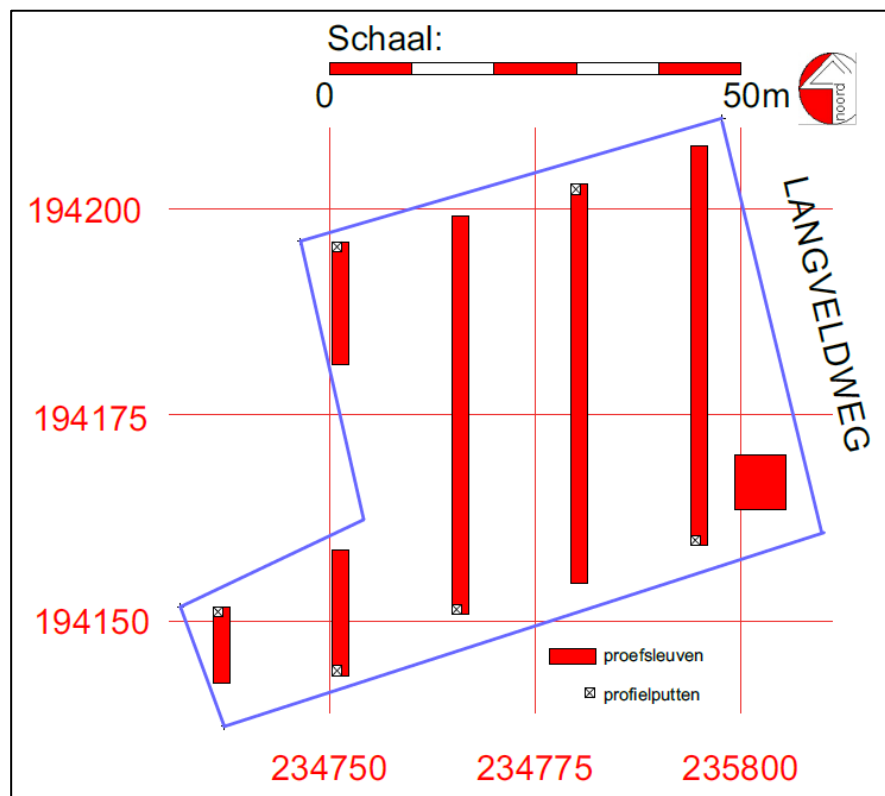
Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein enkel door middel van proefsleuven te onderzoeken.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen worden aangetroffen die het landschappelijk karakter van het projectgebied bevestigen waardoor al dan niet een link kan gelegd worden naar vormen van landgebruik voor landbouwdoeleinden.

6. Onderzoekstechnieken

De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven in de lengterichting van het terrein, noord– zuid gericht - parallel aan de straat Langveldweg - met een onderlinge afstand van 12 m tot maximaal 15 m. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 12 m tot 15 m, liefst 12,50 m, wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

Afbeelding 5: Voorstel inplanting proefsleuven

Op afbeelding 26 is uitgegaan van het gegeven dat mevr. Evens de noodwoning **niet** zal behouden en het terrein niet zal afgesplitst worden van de bouwkavels maar mee in de verkaveling wordt opgenomen als te verkopen bouwkvael. Indien dit niet het geval zou zijn, dan moeten de proefsleuven aangepast en mogen ze slechts de kavels 2 en 3 en 2bis en 3bis aansnijden.

Aangezien het terrein zeer landelijk gelegen is en er geen directe aanwijzingen voor complexe verticale stratigrafieën worden, in het kader van een landschappelijke evaluatie van het terrein, op de koppen van de proefsleuven afwisselend noord en zuid, profielkolommen aangelegd in proefputten van minimaal 1m² oppervlakte. De profielkolommen zijn minimaal 1 m breed en reiken tot minstens 30 cm diep in onverstoorde de C-horizont.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

- *Afbeelding 1: Bounding Box*
- *Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015*
- *Afbeelding 3: verkavelingsplan zoals aangereikt door Landmeters en Vastgoedexperten bvba. Groen ingekleurd is de uit te sluiten zone "agrarisch gebied"*
- *Afbeelding 4: foto's van de toestand van het terrein op datum van 23/08/2016*
- *Afbeelding 5: Voorstel inplanting proefsleuven*

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>